

Sygn. akt III UK 202/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania Z. M.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 października 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 maja 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

I. oddala skargę kasacyjną,

**II. zasądza od skarżącego na rzecz Z. M. 240 zł (dwieście
czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 25 maja 2016 r. oddalił apelację
pозwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego w R.
z 10 listopada 2015 r., który uwzględnił odwołanie wnioskodawcy Z. M. i zmienił

decyzję pozwanego z 10 listopada 2015 r. w ten sposób, że przyznał mu prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Pozwany odmówił tego prawa wobec niewykazania wymaganych 15 lat takiej pracy. Spór dotyczył kwestii, czy zatrudnienie wnioskodawcy stanowiło pracę „przy wypieku pieczywa”, bo taką pracę w szczególnych warunkach wymienia rozporządzenie z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w załączniku stanowiącym wykaz A, w dziale X (*W rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym*) pod poz. 11 (*Prace przy wypieku pieczywa*). Pozwany zaliczył do tej pracy zatrudnienie wnioskodawcy w S. w D. od 15 listopada 1977 r. do 31 lipca 1986 r. i od 10 lutego 1997 r. do 31 grudnia 1998 r. oraz w piekarni R. B. w D. od 25 stycznia 1995 r. do 30 września 1996 r. w oparciu o przedłożone świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych. Nie zaliczył okresu zatrudnienia w S. w K. od 9 września 1970 r. do 24 października 1975 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca 9 września 1970 r. zawarł umowę o naukę zawodu ciastkarza w okresie do 30 czerwca 1973 r. z Oddziałem S. w B. Od 1 lutego 1973 r. został zatrudniony na stanowisku pomocy ciastkarza. Od razu został przydzielony na nocną zmianę w pełnym wymiarze czasu pracy i na tej zmianie pracował przez większość zatrudnienia. Do jego obowiązków należało przygotowanie ciast i następnie ich wypiek w piecu. Na zmianie było od 4 do 5 osób. Warunki były ciężkie z uwagi na wysoką temperaturę. Pracownicy na zmianie pracowali na jednej hali, przy jednym piecu do wypieków i dlatego warunki na wszystkich stanowiskach łącznie z przygotowaniem ciasta i wypiekiem były tożsame. Wnioskodawca pracował głównie przy piecu, przy stole oraz przy wypieku. Na każdej zmianie obsługiwał piec, ponieważ zawsze przygotowanie wyrobu kończyło się jego wypieczeniem, a pracownik, który przygotowywał ciasto również je wypiekał. Przez całe zmiany piec do wypieków był w ruchu, były w nim stale wypiekane kolejne porcje produktów. 25 października 1975 r. wnioskodawca został powołany do zasadniczej służby wojskowej, którą odbywał do 15 października 1977 r. Po służbie wojskowej 15 listopada 1977 r. powrócił do pracy w S. w T. Oddział w D. na stanowisko ciastkarza.

Sąd Okręgowy uznał wnioskodawcy część spornego okresu od 1 lutego

1973 r. jako pracę w szczególnych warunkach aż do powołania do służby wojskowej 25 października 1975 r. Sam wypiek zajmował ponad połowę czasu pracy, ale nie mógł odbyć się bez czynności przygotowawczych, czyli przygotowania ciasta, rozpalenia pieca i utrzymywania właściwej temperatury. Wszystkie czynności wnioskodawca wykonywał na jednej hali. Pracownik, który przygotowywał wypiek wypiekał go w piecu. Wnioskodawca obowiązki wykonywał głównie pracując przy wypieku pieczywa, pobocznie wykonując niezbędne czynności dotyczące przygotowania ciasta do wypieku. Przygotowanie ciasta do wypieku było wykonywane w tych samych warunkach szkodliwych, co wypiek ciasta i stanowiło integralną część procesu wypieku pieczywa. Wszystkie czynności jako całość mogą zostać zakwalifikowane jak prace przy wypieku pieczywa z wykazu A, dział X, poz. 11. Do wymaganego stażu zaliczono wnioskodawcy okres służby wojskowej od 25 października 1975 r. do 15 października 1977 r. Przed powołaniem do wojska jak i po przeniesieniu do rezerwy wnioskodawca pracował w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy za pracę w szczególnych warunkach nie uznał okresu uczęszczania do szkoły (przyuczenia zawodowego) od 9 września 1970 r. do 30 stycznia 1973 r. Łącznie ze służbą wojskową wnioskodawca wykazał ponad 15 lat szczególnego stażu wymaganego do wcześniejszej emerytury.

W apelacji pozwany zakwestionował prace w szczególnych warunkach w okresie od 1 lutego 1973 r. do 24 października 1975 r.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji za prawidłowy uznał stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy. Podzielił też kwalifikację prawną. Z niezakwestionowanych w apelacji a poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych wynika, iż wnioskodawca 1 lutego 1973 r. podjął pracę na stanowisku piekarza (*ciastkarza*). Okres zatrudnienia na takim samym stanowisku ciastkarza od 15 listopada 1977 r. do 31 lipca 1986 r. został uznany przez organ rentowy za zatrudnienie w warunkach szczególnych. Stanowisko pracy wnioskodawcy charakteryzowało stałe narażenie na te same szkodliwe warunki pracy. Sam wypiek zajmował ponad połowę czasu pracy i nie mógł odbyć się bez czynności przygotowawczych. Wszystkie czynności były wykonywane w tym samym niewielkim pomieszczeniu o powierzchni około 20m², w którym znajdował się piec, a więc w tych samych warunkach pracy, przy wysokiej temperaturze i zapyleniu.

Specyfika pracy piekarza, czy ciastkarza, wymaga, co do zasady wykonywania w ramach dobowej normy czasu pracy kilku czynności, których efektem końcowym jest wypiek pieczywa, tak jak w przypadku wnioskodawcy. Sąd Apelacyjny skonstatował, że pozwany popadł w sprzeczność skoro ten sam charakter pracy wnioskodawcy na takim samym stanowisku ciastkarza w S. w D. od 15 listopada 1977 r. do 31 lipca 1986 r. nie był kwestionowany jako okres uprawniający do emerytury w obniżonym wieku.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 i § 2 ust. 1 rozporządzenia „Rady Ministrów w zw. z wykazem A dział X poz. 11 zawartym w załączniku do rozporządzenia”, poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż jako prace przy wypieku pieczywa winny być traktowane także prace poprzedzające wypiek, w szczególności związane z przygotowaniem ciasta (prace tzw. piekarza stołowego). W uzasadnieniu podano, że wykaz A, dział X, poz. 11 obejmuje tylko i wyłącznie prace wykonywane przy wypieku pieczywa. Błędne jest stanowisko Sądu Apelacyjnego, iż specyfika pracy piekarza (ciastkarza) wymaga wykonywania, w ramach dobowej normy czasu pracy, kilku czynności, których efektem finalnym jest wypiek pieczywa, przez co wszystkie czynności wykonywane przez wnioskodawcę na stanowisku pomocnika ciastkarza, uzasadniają ich kwalifikację jako pracę w warunkach szczególnych. W sprawie nie można było uznać, iż czynności wnioskodawcy w spornym okresie na stanowisku pomocnika ciastkarza (od 1 lutego 1973 r. do 24 października 1975 r.), polegające na przygotowaniu ciasta pod wypiek, wypieku wyrobu piekarniczego, a także rozpalamiu w piecu i jego czyszczeniu, stanowią pracę wykonywaną w warunkach szczególnych. Wykonywanie prac przygotowawczych przy stole, poprzedzających wypiek, w żadnej mierze nie może być uznane za pracę w warunkach szczególnych. W świetle zapisów rozporządzenia, tylko ciastkarz, który pracuje wyłącznie przy wypieku ciast, tj. przy piecu, wykonuje pracę w warunkach szczególnych. Sąd Apelacyjny dokonał wykładni błędnej, niezasadnie rozszerzającej i prawotwórczej. Prace poprzedzające wypiek, wykonywane przez tzw. piekarzy (ciastkarzy) stołowych, nie mieszczą się w pojęciu pracy przy wypieku pieczywa. Zapis rozporządzenia wskazuje wyłącznie na prace przy wypieku

pieczywa, a więc prace wykonywane przez piekarzy piecowych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29 września 2015 r., III AUa 2064/14). Do obowiązków wnioskodawcy należał także wypiek produktów piekarniczych w piecu, jednak była to tylko część jego obowiązków, związana z zatrudnieniem na stanowisku pomocnika ciastkarza.

Wnioskodawca wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut skargi kasacyjnej nie jest zasadny i dlatego została oddalona.

Sąd Najwyższy nie rozpoznaje sprawy tak jak sąd powszechny, lecz tylko skargę kasacyjną w granicach zarzutów jej podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Podkreśla się to, gdyż skarżący nie zarzuca naruszenia prawa procesowego. W ocenie zarzutu materialnego skargi wiążą zatem ustalenia stanu faktycznego, na których oparto zaskarżony wyrok (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Ponadto zarzut skargi jest bardzo wąski, bo koncentruje się na problemie czy za prace przy wypieku pieczywa „winny być traktowane także prace poprzedzające wypiek w szczególności związane z przygotowaniem ciasta (prace tzw. piekarza stołowego)”.

Istota skargi osadzona jest więc na zarzucie błędnej wykładni regulacji materialnej, w szczególności z wykazu A do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., dział X, poz. 11 „*Prace przy wypieku pieczywa*”. Skarżąca generalnie ma rację, że wykładnia przepisów określających prace w szczególnych warunkach nie może być rozszerzająca. Jednak nie może być też zawężająca, jeśli nie wykracza poza treść prawa, zwłaszcza tą gramatyczną (literalną).

Sąd Najwyższy przedstawił to w kilku orzeczeniach, zwłaszcza w aspekcie takiej samej funkcji i znaczenia przyimka „przy” w regulacjach z wykazu A, wymieniających prace w szczególnych warunkach (przykładowo praca „*przy spawaniu*” – dział XIV, poz. 12 albo „*przy uboju zwierząt*” – dział X, poz. 8). Zwrócono uwagę, że nie chodzi tylko o czynność główną (czyli spawanie, ubój), gdyż znaczenie mają także czynności funkcjonalnie powiązane i konieczne do wykonania czynności głównej. W przeciwnym razie regulacje wykazu A byłyby w istocie bezprzedmiotowe, bo pracą w szczególnych warunkach byłoby samo wkładanie i wyjmowanie pieczywa z pieca (samo spawanie, sam ubój) – zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 lutego 2017 r., III UK 71/16.

Znaczenie przyimka „przy” znajduje podsumowanie w wyroku Sądu Najwyższego z 15 marca 2017 r., I UK 120/12, którego rozstrzygnięcie ujęto syntetycznie w następującej tezie – Określenie „prace przy wypieku pieczywa” należy rozumieć w ten sposób, że jego zakresem objęte są zarówno czynności przygotowawcze do wypieku takie jak pobranie mąki, jej ważenia, wyrabiania i formowania ciasta, jak i czynności podejmowane na etapie wypieku pieczywa w piecu, a więc wkładanie uformowanego ciasta do pieca, pieczenie i wyjmowanie pieczywa z pieca. Za takim rozumieniem wskazanego sformułowania przemawia ponadto użycie w nim przyimka „przy”, który łączy z „wypiekiem pieczywa” związane z nim czynności poprzedzające i przygotowawcze. W uzasadnieniu wyroku wskazano, iż Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wielokrotnie prezentował pogląd, że dokonując oceny warunku stałej pracy na stanowisku wymienionym w załączniku do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., należy mieć na uwadze również czynności przygotowawcze, które wiążą się z wykonaniem danej pracy (procesem technologicznym) (wyroki: z 10 lutego 2012 r., II UK 125/11 (OSNP 2013 nr 1- 2, poz. 18), z 27 stycznia 2012 r., II UK 103/11 (LEX nr 1130388) z 6 sierpnia 2013 r., II UK 9/13 (LEX nr 1388598) oraz z 25 marca 2014 r., I UK 335/13 (LEX nr 1477425).

W konsekwencji nie jest uprawnione zawężenie wykładni przyjmowanej w skardze tylko do czynności samego wypieku. W sprawie ustalono, że sam wypiek zajmował ponad połowę czasu pracy i nie mógł odbyć się bez czynności przygotowawczych. Wnioskodawca swe obowiązki wykonywał głównie pracując przy wypieku pieczywa, pobocznie wykonując niezbędne czynności dotyczące przygotowania ciasta do wypieku. Czynności w postaci przygotowania ciasta do wypieku były wykonywane w tych samych warunkach szkodliwych, co wypiek ciasta, a nadto stanowiły integralną całość wypieku pieczywa. W takim stanie faktycznym Sąd powszechny mógł uznać, że wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze pracował przy wypieku pieczywa. Czynności przygotowawcze były częścią określonej pracy w szczególnych warunkach, która nie mogła być kwalifikowana odrębnie (inaczej) niż praca przy wypieku pieczywa.

Ocena zarzutu skargi, który okazał się niezasadny, nie oznacza rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zważając na wskazany przez skarżącego

wyrok Sądu Najwyższego z 12 lipca 2011 r., II UK 2/11. Inne są stany faktyczne w obu sprawach.

Każda wykładnia i stosowanie prawa mają swoje granice. Przykładowo w tej sprawie skarżący w konkluzji skargi kasacyjnej nie wyklucza aby praca na stanowisku pomocnika ciastkarza mogła być traktowana jako praca w szczególnych warunkach uprawniająca do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, ale pod warunkiem, że obejmowała sam wypiek a nie czynności przygotowawcze. Podmiotowo więc skarżący nie wyłącza ciastkarza z kręgu zatrudnionych przy wypieku pieczywa z wykazu A, dział X, poz. 11. Przykładowo nie twierdzi się, że ciastkarz nie należy do tego kręgu, bo wypiek pieczywa to prace tylko piekarzy wypiekających zwykle (powszechnie) pieczywo.

Sprawa została rozpoznana w granicach zarzutu skargi, który oparto na niezasadnie zawężającej wykładni i przy związaniu ustalonym stanem faktycznym, w którym Sąd powszechny ustalił, że wnioskodawca wykonywał swoje obowiązki głównie pracując przy wypieku pieczywa. Podkreśla się to, wychodząc niejako poza zakres zaskarżenia, gdyż z obecnego rozstrzygnięcia nie wynika teza, iż praca ciastkarza, czy pomocnika ciastkarza zawsze będzie kwalifikowana jako praca przy wypieku pieczywa. Pozytywna kwalifikacja nie jest wykluczona, gdy praca przy wypieku obejmowała także pieczywo cukiernicze trwał. Z wykazu A, dział X, poz. 11 nie wynika zawężenie tylko do pieczywa niecukierniczego. Z drugiej strony mogą wystąpić różnice zasadnicze między stanowiskami piekarza i ciastkarza, zwłaszcza takiego, który jest cukiernikiem. Oczywiście nie decyduje sama nazwa a rzeczywiste czynności i obciążenie pracą, taką jak w przypadku pracy w szczególnych warunkach. W tej sprawie nie jest konieczne dokonanie wykładni wszystkich sytuacji. Ze względu na treść zarzutu skargi i wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania wystarczająca jest wykładnia wyżej przedstawiona.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach orzeczono na § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

r.g.